

KAYBOLUŞ KİTABI

İbtisam Azem New York'ta yaşayan Filistinli bir romancı, öykü yazarı ve gazetecidir. Annesi, anneanne ile dedesinin 1948 Nekbe'sinde Yafa'dan sürülüp yerleştirildiği yakınlardaki Taybeh adlı köyde doğup büyüdü. Bir süre Kudüs'te yaşadıkran sonra Almanya'ya, ardından da ABD'ye göç etti.

Arapça iki roman yayınladı: *The Sleep Thief* (2011) ve *Kayboluş Kitabı* (2014). İkincisi birçok dile çevrildi ve 2025 Uluslararası Booker Ödülü'nün uzun listesinde yer aldı. İlk öykü derlemesi *City of Strangers*, 2025'te Arapça olarak yayımlandı. Azem'in kısa öyküleri ve denemeleri, *Evergreen Review*, *Journal of Palestine Studies*, *World Literature Today* ve *Jadaliyya* gibi çeşitli dergilerde ve antolojilerde yer almıştır.

Almanya, Freiburg Üniversitesi'nden İslam ve Orta Doğu Çalışmaları ve NYU'dan Sosyal Hizmet alanında yüksek lisans derecelerine sahip olan Azem, yan dal olarak Alman ve İngiliz Edebiyatı okumuştur. Bir süredir kıdemli muhabir olarak Arapça yayın yapan *Al-Araby Al-Jadeed* gazetesi için Birleşmiş Milletler ve New York'u takip etmektedir.

Zafer Ceylan 1985 yılında İstanbul'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden aldı. Kahire ve Ain Shams üniversitelerinde eğitim gördü. Mısırlı yazar Baha Tahir'in öykülerinden derleyip çevirdiği *Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini* adlı öykü toplamı Kırmızı Yayınları etiketiyle 2017'de, Kuveytli yazar Taleb Alrefai'nin *Kaptan* adlı romanının çevirisi ise 2022'de Ayrıntı Yayınları etiketiyle yayımlandı ve bu çevirisiyle Talât Sait Halman Çeviri Ödülü'nün sahibi oldu. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arapça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapan Ceylan'ın, modern Arap edebiyatından yaptığı kısa öykü, şiir ve deneme çevirileri *Sözcükler*, *Sarıncı Öykü*, *Balkon*, *Bağlaç Kültür Sanat* dergilerinde ve parsomenfanzin.com internet sitesinde yer aldı.

İBTİSAM AZEM

Kayboluş Kitabı

Roman

Arapçadan çeviren
Zafer Ceylan

YAPI KREDİ YAYINLARI

Haminne Resmîye'ye.
Seydo, Muhammet, İhlas, Able ve Selim'e.
Yafalılara.

Alâ

Annem, her bir ayağına farklı ayakkabılar geçirerek evden apar topar çıktı. Kıvrıkcık saçlarını siyah bir tokayla topladığından olsa gerek yüzündeki korku daha da belirginleşmiş, mavi gözleri daha da irileşmişti. Beyaz gömleğinin bir ucu, başına buyruk bir şekilde kül rengi eteğinin üzerinden dışarı sarkmıştı. Ben de arkasından çıkıverdim. Yüzünde bir aşüftelik, Acemi Mahallesi'nin sokaklarında büyükannemi arayarak delirmişçesine oradan oraya koşturuyordu. Adımları öyle hızlıydı ki sanki kendi peşinden koşuyordu. Ardından gelen ayak seslerimi duyunca durup döndü... Süpürge sapı gibi incecik kolunu kaldırarak geri dönmeme işaret edip beni azarladı.

“Evde kalsana be yavrum, belki eve döner...”

“E, babam evde ya...”

“İyi madem onun evine git, orada yoksa Saat Meydanı'na. Oralara bak...”

Annem bir evden diğerine koşurmaya başlamıştı yine. Yaşadığı endişeden dolayı yolunu kaybetmiş bir karınca gibi görünüyordu. Etten kemikten değil de sanki başlı başına bir tokmakmış gibi kapılara öyle sert vuruyordu ki elini kıracağından korktum. Kapıya veya pencereye çıkanlara selam filan vermeden doğrudan hamineneyi görüp görmediklerini soruyordu. Kapısını çaldığı evden yanıt gelmemişse derin bir nefes alıyor, kapalı kapının önünde hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Sonra koluyla gözyaşlarını silerek komşu eve geçiyordu.

O yürüyor, ben de peşi sıra arkasından gidiyordum, onun ne kadar hızlı yürüdüğünü unutmuş bir çocuk gibiydim. Kırk yaşına girmiş olan ben, annemin ardından peşi sıra yürüyordum, o küçüklükten geriye şimdi çok uzak görünen anılardan başka bir şey kalmamıştı bende. Başına bir iş gelmesinden korktum, onu daha önce hiç böylesine dehşete kapılmış bir halde görmemiştim. Ara sıra dönüp arkasına bakıyor, peşinden gitmemdeki ısrarımı anlam-

landıramıyormuş gibi görünüyordu. Neden yanında yürümediğimi, hep bir iki adım gerisinde kaldığımı bilmiyordum. Kendimi güçsüz hissediyordum; bu kadına, anneme karşı hiçbir gücüm yoktu. Eve dönmesi için ona yalvardım. Haminneyi bulmak için tüm Acemi Mahallesi'ni ev ev dolaşacağımı ama onun eve dönmesi gerektiğini söyledim. Sanki yoluna çıkan ama bunca korkuya kapılmışken hiç uğraşmak istemediği bir sinekmişim gibi beni yine eliyle azarladı. Bir evden diğerine geçerek haminneyi aramaya devam etti. Ne var ki evler, onu kusup atıyordu.

Yafa'da, Acemi'deki mahallemizde günbatımına yetişebilmek için bir saat kadar önce eve varmıştım. Haftada iki kez, genellikle günbatımından iki saat önce ziyarete gelir, uyku çöküp hepimizi esir alıncaya kadar kalır, sonra da Tel Aviv'deki daireme dönerdim. Haminne, annem bir gün evinin banyosunda onu bacağı kırıldı kırılacak baygın bir halde bulunca annemin ısrarlarına dayanamamış, altı ay önce ailemin yanına taşınmıştı. Haminnenin Acemi'de, Kont Sokağı'ndaki evi, bizim evden yürüyerek on dakikadan az bir mesafedeydi.

Haminnenin kullanmakta ısrar ettiği o Kont Sokağı adı, sokağın eski adıydı tabii; ben posta adresleri için artık "Sha'arei Namanor" adını kullanıyordum. Ne diyorum ben böyle? O, sokağa bu adı vermek için ısrar etmiyordu ki. Sokak hep o adı taşımıştı... Sokağın adı buydu. Çocukluğumda Kont Sokağı'nın adını dillendirmek bana tuhaf gelirdi; sonra sonra bu unvanın bizatihi Vatikan tarafından, kendi imkânlarıyla Yafa'daki Mârûnî Kilisesi'ni yaptıran Filistinli Talmas'a verildiğini, Talmas'ın bir zamanlar bu sokakta oturduğunu, sokağın onun taşıdığı unvandan dolayı böyle adlandırıldığını öğrenmiştim.

Haminne, ailemle yaşamaya başladığından beri her sabah evine gidip çiçeklerini sulamak ve kontrol etmek için dışarı çıkmakta ısrar ederdi; annem de bir o kadar ısrarcıydı, ya ona eşlik eder ya da ikinci saatlerinde güneş Yafa'dan çekilmeden hemen önce babamla veya bir başına onu almaya giderdi. O sabah biraz yorgun olduğunu, evine gitmeyeceğini söylemişti. Eve varıp onun tek başına dışarı çıktığını öğrenince şaşırmıştım, babamın dediğine göre annem evden çıktıktan bir saat ya da biraz daha fazla bir süre sonra o da evden ayrılmıştı; yine de, arkadaşlarından birinin ziyaretine giden, dönüşte de küçük bir alışveriş turu yapan annemin hissettiği paniğe kapılmamıştım.

Günün kalan dakikaları gözlerimin önünde savrulup gidiyordu. Annemin peşinde koşmaktan yorulmuştum. Onu bırakıp haminnenin sevdiği Saat Meydanı'na doğru koşar adım ilerledim. "Haminne", Nene değil, "Haminne" derdik ona. Nene kelimesini sevmezdi hiç.

Hemencecik geri döndüm. Ama o orada olmayacaktı. Çünkü oturup da Yafa'yı seyredebileceği bir yer yoktu o meydanda. Kendi kendime kordon boyuna, hani şu bizim mahalleye yakın Şattü'l-Arap tarafına değil de eski kente yakın olan kordon boyuna gitmiş olabileceğini söyledim; nedendir bilmem, o semti çok sevdi. Deniz tarafına, haminnenin oturmayı sevdiği tepeye doğru yöneldim. Oraya hızlıca varabilmem için eski kentteki sanatçıların sokaklarından geçmeliydim ki o sokaklardan geçmeyi hiç mi hiç sevmezdim.

Onu bulabilecek miydim? Haminneyi bulabilecek miydim? Kendi kendime bunları sorarken göğsümün daraldığını hissettim.

O daracık sokaklardan, oyuncak evlerin arasından geçerken nefesimin tökezlediğini duydum. Sanatçıların oradaki galerilerini böyle adlandırmıştım. Eski kentin dar sokaklarındaki merdivenleri çıkarken aniden göğsümde bir ağrı hissettim, sanki ciğerlerim de o sokaklar gibi daralvermişti. Çocukluğumda eski sokaklardan geçtiğimde gölgemin de başka gölgelerin yanından yürüyüp geçtiğini görürdüm. Bazen de beni bırakır sanki başka birinin gölgesiymiş gibi kontrolümden çıkar giderdi. Delirdiğimi sanırdım. Bu sırrı yıllarca içimde sakladım. Bir keresinde haminneyle birlikteydim, eski kentin o dar sokaklarından değil de başka bir yoldan gidelim diye tutturmuştum. Gülüp başımı öpmüş, elimi tuttuktan sonra tüm o şefkatiyle "Korkma canım benim" demişti, "Yafa'da yaşayan herkes, eski kentin içinden geçerken kendi gölgelerinin yanında başka bir gölgenin daha yürüdüğünü görür... Yahudiler bile geceleri bir ses duyduklarını söylerler... Kimmiş o diye bakmaya çıktıklarında da kimsecikleri bulamazlar..."

O zamanlar yaptığı bu açıklama korkumu bastırmama yardımcı olmamıştı hiç; tersine, korku tam anlamıyla beni ele geçirmiş, büyüene kadar da üzerimdeki hâkimiyetini sürdürmüştü. Sonunda denize bakan, bir kısmı Mar Butrus Kilisesi ile Kordon Camii'nin ardına saklanan o geniş meydana varmıştım. Eski kentin dar sokaklarından çıkar çıkmaz önüme serilen deniz, beni her seferinde şaşırtırdı. Kuru bir rüzgârın çatlamış dudaklarıma dokunduğunu

hissettim, sanki bir çöldeydim. Tüm bu deniz önümde, bense sanki bir çöldeydim. Başımı kaldırıp Yafa'nın kuzeyine doğru baktım; kentin diğer yakasındaki binaların camlarından yansıyan ışık gözlerime vurdu. O beyaz kentin ışığı. O cam kentin.

Mar Butrus Kilisesi'nin yanındaki, az bir bitki örtüsüyle kaplı tepeye doğru yöneldim. Nedendir bilmem, bu Kale Kilisesi'nin de benim gibi yorgun olduğunu hayal ettim. Bu adını, Mar Butrus Kilisesi adından daha çok severdim. Onu koruyup ayakta tutan şeyin bu "kale" adı olduğunu düşünürdüm.

Buldum işte!

Ahşap banka oturmuş denizi seyrediyordu. "Haminne... Haminneeee!" diye seslendim, kalbim de sesim de sevinçten havalara uçuyordu. Ona doğru koşup yüzüne baktım, denize dalmış esmer yüzüne. Siyah saçlarından bir perçem, başörtüsünün altından kaçmış, rüzgârla dans ediyor gibiydi. Dudaklarındaysa hafif bir gülümsemenin resmettiği bir gölge. Yanına oturup elini tuttum, "Korkuttun bizi!" dedim. Ama parmakları katılaşmış, kupkuru olmuştu, oysa bedeni henüz soğumamıştı ya da ben öyle hissettim. Omzunu salladım, yana doğru hafifçe eğildi. Titreyen ellerimle bir kez daha omzunu tuttum. Bayılmış olabilir miydi? Nefes alıp almadığını anlamak için kulağımı göğsüne dayadım. Boğulduğumu hissettim, sanki bütün Yafa göğüs kafesime sıkışvermişti. Ambulansı aramak için telefonu cebimden çıkardım ama kurumuş boğazımdan sözcükleri güçbela çıkarabildim. Etrafım bunca suyla çevriliyken boğazım kupkuru kalmıştı.

Eski ahşap bir banka oturmuş, şimdi bana bomboş görünen bakışlarla denize dalıp gitmişti. Çocukların bağırışları ve gürültüleri sarmıştı etrafını. Yanı başında oyun oynayan çocukların. Onların cennetin serçeleri olduğunu söylerdi hep. "Tabii" derdi annem ona, "Allah bizi böyle uçuşan serçelerden korusun. Patırtıları neşelerinden beter, cennette de bunları çekeceksek işimiz var!" Ama hiçbiri fark etmemişti kadının öldüğünü. Tam da istediği gibi öldüğünü. Ya denize karşı ya yatağında. Yaşlanıp da birine muhtaç kalmamayı diler, "Allah'ım beni elden ayaktan düşürüp utandırma; sağlığım, dirliğim yerindeyken beni yanına al" deyip dururdu. Biraz daha yaklaşıp onu göğsüme bastırdım. Yalnızca bize ait olduğunu bildiğim o son anda, ambulans gelinceye dek, belki de ben kendimi onun göğsüne bastırdım. Yasemin sabununun kokusunu içime çektim,

en sevdiği kokuydu bu, evinin her bir köşesine küçük şişeler koyar kendini bu kokuyla sarıp sarmalardı. Gözyaşı dökmedim, belki de olan biteni henüz kavrayamadığım içindi. Belki de öldüğüne inanmak istememiştim. O an, bu kelimenin zihnimde uyandırdığı tek anlam tuhaf ve güçlü bir boşluk duygusuydu. Evde bekleyen babamı aradım, annem de eve dönmüş ha çıldırdı ha çıldıracaktı. Hastanede buluşmak üzere anlaştık.

Çıkmadan önce banyosunu da yapmıştı! Kendi cenazesine gidiyor gibiydi!

“Bir başıma yaşadım” derdi hep, oysa hatırladığım kadarıyla, misafirleri hiç eksik olmazdı evinden. Hatıra dediğin nedir ki ama, yaş ilerledikçe yayılıp sonra dağılan yoğun bir sis sadece. Kendinden söz ederken neden hep böyle geçmiş zaman kipini kullandığını anlamazdım, gülmeyi ve hayatı ne kadar da çok severdi, oysa gülerken bile geçmiş zaman kipiyle bahsederdi kendinden, “Çok severdim gülmeyi,” derdi, “ne kadar da severdim gülmeyi!”

Haminne öldü!

“Haminne öldü” derken ağzımdan çıkan her sözcükte bir ürperti kaplıyor içimi. Kimseye muhtaç olmadan öldüğü için rahatlamıştır ama. Yine de öldü işte.

Öldü.

Çıkmadan önce banyosunu da yapmıştı!

Kendi cenazesine gidiyor gibiydi!

Denize karşı oturduğu ahşap bankı ortalamıştı. Koyu lila pileli eteği vardı altında. Onun üstünde siyah şifon ceket. Ceketin içindeyse eteğiyle aynı tonda lila bir bluz. Küçük parlak siyah çantasını yanına almamıştı bu kez. Yoksa biri mi çalmıştı ondan? Nasıl gelmişti buraya? Saçları siyah şeffaf bir başörtüsüyle hafifçe örtülüydü. Akların saçlarını ele geçirmesine izin vermezdi. Seksenine girdikten sonra bile saçını siyaha boyar, kıyafetlerinin rengine göre tırnaklarına farklı farklı ojeler sürerdi. “Menşiyeliyiz, deniz insanıyız biz... Hayat burada bambaşka, dünyadaki hiçbir yere benzemez” der, sonra da kendine özen göstermeyen, kılığına kıyafetine çeki düzen vermeyenlerle maytap geçerdi. Ona göre sanki sadece şehirdekiler ya da Yafa halkı şık giyinirdi.

Terk etmektense ölmeyi yeğlediği Yafa’da, Yafa’nın denizine nazır uzunca bir süre oturmuştu. Çoğunlukla Acemi Mahallesi’ne yakın, Şattûl-Arap tarafında, kordon boyuna otururdu ama onu bulduğum o son yer, özellikle küçük tepenin sırtındaki o ahşap bank en sevdiği yerdi. Sırrı neydi, çözememişim hiç. Ama işte, denize nazır

ölüvermişti. Adını her anışında derin bir nefes aldığı Yafa, sanki şimdi bir anlık dalgınlıkla ona ihanet etmiş, kalbini ateşe vermişti. O an, gözünü denize dikmiş bir cesede dönüştüğü o an, ona henüz sormadığım ne kadar da çok soru olduğunu düşündüm kafamda. Ne var ki ölüm ve zaman benden önce davranmıştı. Eskiden anlattığı bir hikâyeyi yeniden anlatmasını istediğimizde “İnsan aynı şeyleri daha ne kadar tekrar edip durabilir yahu?” deyip gülümserdi, “Vallahi artık kendimden bıktım...”

Ona duyduğum özlem, dikenden bir gül gibi şimdi!

Sağ avucunda bir şey tuttuğunu fark etmiştim. Açmaya çalıştığımda inci bir kolye olduğunu gördüm. Boncuklarının bazıları zamanla çözülmüş, yeniden dizdirmek istememişti ama içi pamuk dolu eski, ahşap bir kutudan çıkarır, ara ara ona bakardı. Bir keresinde anneme bu kolyenin neyin nesi olduğunu sordum. Herhangi bir bilgisinin olmadığını söyledi! Hatta incilerin de gerçek mi, değil mi bilmediğini. Nedendir bilmem, annemin doğru söylemediğini hissettim.

Sağ yanağını, çok değerli bir yüzük taşıymışçasına siyah bir ben süslerdi. Küçükken elimi uzatır, o siyah benine dokunur sonra da öperdim. Aynı ben annemde de vardı ama sol yanağında. Haminenin yüzüne baktığımda birkaç dişini ortaya çıkararak hafif bir gülümsemenin hâlâ orada hayatta olduğunu görmüştüm. “Takma dişim yok ki benim,” derdi, “seksenimi geçtim bak, kimsecikler de inanmaz takma dişim olmadığına... Allah şahidim, bir şu ayaklarım yoruyor beni, o da dikiş makinesinin başında çalışmaktan, dişlerim inci gibidir ama takma diş ne arar...” Haminne neden denize nazır bir başına ölmeyi tercih etmişti ki böyle? Bizimleyken de bir başına mıydı acaba? Hayatın sillesini yiyip yaşamaya devam edenleri yalnızlaştıran bir şey vardı sanki.

Bir keresinde, “Düşün, bir şehirde yürüyorum ama o şehir beni tanımıyor” demişti hüzünlü bir sesle.

“Şehir seni niye tanısan ki haminne, ne o, Büyük İskender filan mısın? Hem şehir dediğin cansız bir şey, insan evladı mı sanki?”

“Peh, ettiği lafa bak şunun! Kim öğretti sana şehrin kendi halkını tanımayacağını? Ah siz zamane çocukları, bir şeyden anladığımız yok... Şehir dediğin kendi halkına yabancıysa ölür... Değişmeden kalan tek şey denizdir ama ne yalan söyleyeyim, onun da artık tadı yok, suyu çok ama faydası yok...”

“Denizin suyu çok ama tadı yok” dediğini duyduğumda ben gül-müştüm ama o hemen kendini toparlayıvermişti, sanki değişmeyen, onu terk etmeyen, ona sadık kalan tek şey oymuş gibi deniz için ağzından tek bir kötü söz çıkmazdı. Sokakların hep boş oluşundan yakınırdı ama, insanların çok ama sokakların boş oluşundan. “Her bir Allah kulu, ülkesini bırakıp buraya geldi, niye peki? Her yer insan, her yer kalabalık ama hiçbir heybeti yok. Sabah vakti tanıdık bir yüzle karşılaşmadan bir sokakta yürümeyi sevmiyorum ben. Allah şahidim, kim kaldı ki artık bizden, ne güzel selam verirdik eskiden birbirimize... Hadi gel gel, şu eczaneye uğrayalım da Eczacı Ebû Yusuf’a bir güneydin diyelim...”

Onunla birlikte Kemal Eczanesi’ne giderdim hep. İçeri girer girmez dizlerindeki ağrıdan yakınmaya başladılar Ebû Yusuf’a; onun doktor olmadığını söylesem de Ebû Yusuf, “Bırak sorsun” derdi bana. Yafa’dan gelmiş biriyle karşılaşmayagörsün minik bir kız çocuğuna dönüşürdü hemen. “O yıl”dan bahsederlerdi; “o yıl”ın öncesinden, “o yıl”ın sonrasından. Bense o gençlik yıllarımda, nasıl da alay ederdim eczanenin adı ve o yeşil ahşaplarıyla. Bugün artık onu sevmeyi öğrenmiştim. Ondan başkasına götürmem reçeteleri. Haminne’yi orada, eczanede ayakta dururken ya da oturmuş, eczacıyla uzun uzun sohbet ederken görürüm, konuları da hep aynıdır zaten: Yafalılar aşağı, Yafalılar yukarı. İsimler, isimler; gençken nasıl da yorardı beni o isimler.

“Hemen çıkmamız gerek, demişti. Her şeyi ayarladım, bunlar hepimizi öldürmeden bir an önce Beyrut’a gitmeliyiz. Ortalık sakinleşince geri döneriz! Ben hiçbir yere çıkmıyorum, dedim ona. Altı aylık hamileydim, yolda başıma bir iş gelse ne yapacaktık ya? Hem zaten, insan Yafa’yı nasıl bırakır? Ne yapacağım ben Beyrut’ta? Bir şey yok ki Beyrut’ta, sevmem ben orayı. Yafa’sı olan biri kal-kıp Beyrut’a gitmeyi düşünür mü hiç? İçim ısınmıyor şu Beyrut’a. İnsanlar nesini seviyor anlamıyorum. Nedir ki Beyrut? Görülecek şeyi olmayan bir harabe.”

Laf ne zaman dedemden açılrsa ona verdiği cevabı böyle ay-rıntılılarıyla anlatırdı hep, o anki ruh haline göre bazen değiştirip dönüştürürdü sözlerini. Yeri gelir Beyrut da güzel olurdu ama onun memleketi değildi, gitmek istemezdi; yeri gelir Beyrut cehennem ateşine dönüşür, değersiz, anlamsız bir yer olur çıkardı.

“Peki hiç mi korkmadın?”

“Kim demiş korkmadığımı! Senin şu deden olacak adam ve ailem Yafa'yı terk etmeden bir hafta önce bebeğimi düşüreceğimi sandım. Tepemize kurşunlar yağıyordu nineciğim. Evlerden çıkar çıkmaz bizi nasıl avlıyorlardı biliyor musun? Fareler gibiydik aynı, hayatımızın bir anlamı yoktu ki. Söylesene, içinde kimseciklerin kalmadığı koskoca bir şehir neden boşaltılır? Kardeşlerim Rubin ve Sümeyye, amcalarımın hepsi neden çekip gittiler biliyor musun? İnsan böyle bir yeri bırakır mı hiç? İnsan böyle bir yeri bırakır mı? Yeter nineciğim, yeter, beni daha fazla hüzünlendirme!”

Anlattıklarının üzerinden iki günün geçmesini bekleyip sonra yine yanına gidip eve ve dedeme ne olduğunu sordum. Evlerinin Menşiy'e'de olduğunu söyledi, ailesinin yaşadığı binanın ise havaya uçurulduğunu, içinde kim varsa artık hepsinin başlarına yıkıldığını anlattı. Şansı yaver gitmiş de o gece yaşadığı şiddetli ağrıdan ailesi gelip geceyi onun yanında geçirmiş. Sabah geri döndüklerinde ömür boyu komşu belledikleri insanları bulamamışlar. Binanın enkazı altında ölüp gitmiş hepsi. Bina da altında kalanlar da ölüp gitmiş. Ailesinin kurtulması tesadüften başka bir şey değilmiş. Kocasını, yani dedem, ailesini toparlayıp ortalık yatışana kadar Beyrut'a gitmeye karar vermiş. Ama o reddetmiş. Kocasını, karısının da arkasından geleceğinden emin bir şekilde çekip gitmiş. Annesi ve kardeşleri de kocasının yanındaymiş. Babasıysa Yafa'yı terk etmek istemeyen kızının yanında kalmış. Sonrasında diğerlerine katılabileceğini ya da diğerlerinin onlara geri döneceğini umuyormuş. Ne onlar geri dönmüş ne de o şehri terk etmekte bir fayda görmüş. İnadını babasından almış sonuçta. Dedem, gelsin de beraber yaşamaya devam edelim diye on yıl beklemiş onu. Savunması hazırды her zaman: “Ben gitmedim bir yere. Evimde kaldım. Giden oydu...”

İşte böyle annem de babasız büyüyüvermiş. Onu hiç tanımamış. Dedem de ninemi boşadıktan sonra başka bir kadınla evlenmiş. Gönderdiği onca mektuptan sonra, Kızılhaç vasıtasıyla ona ulaştırabildiği son bir mektup yazmış. Mektubunda, yıl sonuna kadar onu bekleyeceğini, şayet gelmezse boşayacağını ve artık özgür bir kadın olarak kalabileceğini yazmış. Öyle de olmuş! En azından kâğıt üzerinde. İnci kolyenin onun hediyesi olup olmadığını sormuştum bir keresinde. Gülmüş ama cevap vermemişti. Kolyenin ne zaman böyle dağıldığını sorduğumdaysa cevap verdi vermesine ama beni paylayarak: “İnsanlar gitti, memleket kaldı bir başına, canlarımız

dağıldı, sen hâlâ inci kolyeyi mi soruyorsun be nineciğim? Akşam akşam içim darmadağın oldu yine... Hadi yeter bu kadar soru...”

Keşke daha çok sorsaydım ona. Keşke yanında daha uzun geceler geçirseydim!

• • •

Alâ, dolmakalemini kapatıp ayaklarının üçü sahil kumuna gömülmüş kısa ahşap masanın üzerine bıraktı. Sırtında bir ağrı hissedip turuncu sandalyenin arkalığına yaslandı. Denizin maviliğine baktı. Sonra soluna dönüp sahilde durduğu yerden Mar Butrus Kilisesi ile Kordon Camii'nin ışıklarını gördü. Bir kez daha işine dönüp yazdıklarını okumaya başladı. Kendi eciş bücüş el yazısını izlerken ne zaman bir şeyler yazdığını görse haminnenin tekrar ettiği o cümleyi hatırladı: “Yazıya bak, tavuğun toprak eşelemesi gibi, bu ne böyle canımın içi? Hele bir babamın yazısını görersen, nasıl da güzeldi... Hattat sanırsın, hattat.”

Alâ kırmızı bir deftere ilk kez hatıralarını yazmaya başlamıştı. Allenby Caddesi'nde kırtasiye malzemeleri satan bir dükkânın önünden geçerken rengi dikkatini çekmiş, satın almış, Beyaz Şehir'in sahilinde yer alan “Tsefoni” Restoranı'na giderken de hatıralarını yazmaya karar vermişti.

Ağır bir yorgunluk hissetti, denizin uğultusunu dinleyebilmek için geniş, mavi gözlerini kapattı. Denizden başka bir şey yoktu şimdi. Ama sahildeki büyük hoparlörlerden yükselen reggae müziğinin gürültüsüyle kafedeki kalabalığın sıcaklığı, sanki denizi susturmaya çalışan parazit bir dalga gibiydi, kendini boş yere denizin sesine kaptırmaya çalışıyordu.

Şu deftere ilk kez yazdıktan tam iki hafta sonra şimdi sana dönüyorum yine. Neden bugün bu satırlara doğrudan seninle konuşarak başladığımı bilmiyorum, sanki buradaymışsın gibi. Ya da sanki yazdıklarımı okuyacakmışsın gibi. Oysa ben, ölümden sonra bir hayatın olup olmadığını bile bilmiyorum. Ruhların bedenlerimizi terk ettikten sonra nereye gittiklerini bilmiyorum. Bunu söylediğim için kızacaksın belki de bana! Ya da eminim, güleceksin! Evet, böyle tanıdım seni ben, benim için tövbe edip güler, “Düzelir inşallah” derdin. Biliyor musun, bu cümleyi özellikle de sen söylediğinde nasıl da kızardım? Senin yaşadıklarını yaşamış olan biri nasıl olur da “Düzelir inşallah” diyebilirdi ki? “Bir iş en başta düzelmediyse sonra ne olacak da düzelecek?” Geçip karşına bunu sorardım sana, sense yine güler, “Tamam oğlum, tamam” derdin, “git kendine bir kız bul da onu yor, benim kafamı yorma... Bu mu şimdi size üniversitede öğrettikleri? Sen bırak o üniversiteyi de git evlen, Allah kerim...”

Bugün yine sahilde Tsefoni Restoranı'nda oturuyorum, buraya gelmeyi neden sevdiğimi bilmiyorum. Tam denizin kıyısında olduğundan mı acaba? Ayakkabılarımı çıkarıp ayaklarımı kuma gömüyorum, denizden başka bir şey yok önümde. Dönüp dolaşıp geldiğim yer hep burası. Yafa solumda kalıyor burada, denizse tam karşımda, Tel Aviv'i arkamda bırakıyorum. Ne ben onu görüyorum ne o beni. Binalarını, gürültüsünü arkamda bırakıyorum. Denizin sesi, şehrin sesini bastırıyor. Hâlâ arkamda olduğunu biliyorum bilmesine ama o anlarda varlığına hiç de aldırmiyorum.

Birlikte çok fazla vakit geçirmemiş olsak da seni bu ülkede, her yerde hissedebiliyorum. Kiminle çok vakit geçirdik ki? Seni bir kez olsun buraya getirmeyi niyetim, olur ya, eskiden bu bölgeyi niye sevdiğini belki hatırlardın. Dedem bırakıp gitmeden önceydi. Şu hiç tanımadığım dedem. Belki de onunla birlikte yürümüştün buralarda, Menşiy'e'deki evinden çok da uzak değil sonuçta.

İçimde sana karşı bir öfke var şimdi! Zihnime kazınmış hatıran çatlaklarla dolu. Bana anlattığın onca şeyi hatırlamayan ben miyim acaba? Yoksa aklımın almayacağı şeyler mi söylemiştin bana? Hikâyelerini dinlemeye başladığımda küçüktüm. Ama onlara sığındığımda çatlaklarını fark ettim. Daha fazlasını, hep daha fazlasını sormaya başladım sana. Ben daha fazlasını sordukça işler de karışmaya başladı sende, belki de bende karışıyordu işler. Nasıl karışmasındı ki? Yaşadığımız bu şehrin üzerinde başka bir şehir olduğundan emindim. Üzerine onu giyindiğinden. Senin anlattığın ve aynı ismi taşıyan o şehrin, benim şehrimle bir alakası olmadığından emindim. Ama delirtecekmişçesine de benziyordu ona: Adlar, kuyular, kokular, el-Hamra ve Apollo sinemaları, düğünler, Nebi Rubin Şenliği, İskender Avvad Caddesi, Nuzhe Caddesi, tatlılar, Ceriše Nehri'nin kuyuları ve Saat Meydanı... Nereden geliyor bu isimler? Tüm bu yerlerden geçip giderken sen tabelalarda yazmayan başka isimlerden söz ederdin hep. Senin gördüğünü de görmeyi öğrenmem gerekti o yüzden. Ah bir de o insanlar! İnsanlar! Tüm sorunlarını bildiğim, Yafa'dan nasıl sürüldüklerini bildiğim insanlar. Tüm o sıkıcı hayatlarındaki ayrıntıları, en heyecanlı olanları dahi bildiğim insanlar. Şakalarını bile bildiğim. Tüm bunları bildiğim ama hiçbirini görmediğim, göreceğimden de emin olmadığım insanlar.

Senin Yafa'n benim Yafa'ma benziyordu ama aynısı değildi. Oydu ama sanki. Birbirinin donuna girmiş iki şehir. Sen adlarını benim şehrim kazıdın, bense tarihten çıkıp gelmiş biri gibi buldum kendimi. Kendi hayatı içinde bir hayalet gibi dönüp dolaşan bitkin biri. Evet, senin şehrinde yaşayan bir hayaletim ben. Sense benim şehrimde yaşayan bir hayalet. Ve biz bu iki şehre Yafa diyoruz şimdi.

Sen farklıydın bu insanlardan! Yaşadıkları sıkıntıları dillendirmekte zorlanan insanlar. Hatıralarının kapısını biraz aralayacak olsalar, bunu bile ancak yıllar sonra yaparlar. Sense tersini yaptın bunun. Yafa'daki Menşiye Mahallesi'nden Acemi Mahallesi'ne sürülüşünüzün ayrıntılarını sorduğum o son seferde söylemiştin bana. Evinize gelen Macar aileyle birlikte nasıl yaşadığımızı, birlikte nasıl paylaştığımızı. "Dilimin bağı çözüldü yahu," demiştin, "yeter, daha fazla sorma, bizi sürdükleri o evde çok da uzun kalmadık, şanslıydık... Yeter be nineciğim, ne gerek var anlatmaya? Sözcükler bile yorgun düştü."

Sabahları sokaklarda yürüdüğünü ama kimsecikleri tanımadığını söyledin, ne sabahlar o sabahlardı ne sokaklar o sokaklar, sanki hepsi göç edenlerle birlikte göç etmiş gibiydi. Çocuk gözlerim o zamanlar senin anlattığın bu manzarayı hayal etmeye çalışırdı. “Karanlık hepsini yutmuş gibi. Deniz onları rehin almış sanki.” Böyle tarif ederdin günlerini ve ürkütülüp denizin ardına kaçırılanları, nüfusun bir zamanlar yüz bini aşarken sonrasında yaklaşık dört bine düştüğünü söylemeden. Hayır ya, bunu söylememiştin. Ama onların ardından şehri tanıyamadığını söylemiştin. Nasıl bir yetim kalmışlıktı bu böyle diye soruyorum kendime, aklım bu rakamları kavramakta zorlanıyor, bir ülkenin halkının büyük bir kesiminden boşaltılmasının ne anlama geldiğini idrak edemiyorum; kaldı ki ben, Yafa’nın göç ettiği Yafa’da doğup büyüdüm.

İştahlı iştahlı yerdin portakalı. Severdin de ama bir gün, aslında portakal sevmediğini, sizi Menşiyе’den Acemi’ye sürdükten sonra yemeye başladığını söylediğinde şaşırılmıştım. Acemi’yi dikenli tellerle çevrelemiş, kapalı askerî bölge ilan etmişlerdi. O halde niye portakal yiyorsun, anlamamıştım. Sevmiyorsan ne diye yiyordun ki? Belki de orada, sahilin öte yakasında, Yafa portakallarına hayıflananlardan bir tür intikam alıyordun. Yol kenarlarındaki servi ağaçlarının o yıldan sonra anlamsızca büyüdüğünden şikâyet ederdin! Orada öylece durduklarından, havadaki tozu süpürmekten başka bir işe yaramadıklarından! Konuşur durur sonra da konuştuklarının anlamsız olduğunu bilirmiş gibi gülerdin; ama yine de ağaçların anlamsızca büyük olduklarında ısrar ederdin. Küçükken portakal sevmediğini, bir tek çiçeğini ve kokusunu sevdiğini söylemiştin. “Kovulduktan sonra her şey ya başka bir anlam kazandı ya da anlamını yitirdi... İnsanları portakal yerken görmeyi sevmeye başlamıştım ama, işin doğrusu ben, portakalı bir kez olsun sevmemişim... Yedim ama hiç sevmedim... Ehhh yeter artık be nineciğim, anlatmak yordu beni, başka şeylerden konuşalım... Amma soru soruyorsun be nineciğim!”

On yıldan fazla bir süre boyunca etrafınız dikenli tellerle çevrili olsa da babanla beraber sokaklarda yürüdüğünü ve sesli sesli güldüğünü söylemiştin bana. Acemi’den çıkış izinlerle mümkündü yalnız, Yafa’nın adını bile Tel Aviv’in idaresi altına vererek gasp ettiler. Bu yüzden mi sevmiyorum ki Tel Aviv’i? Kalbimdeki bu kasveti senden mi miras aldım? Ne diye orada yaşıyorum ki? “Niye yaşamayasın